

Sygn. akt VI ACa 802/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Małgorzata Manowska (spr.)

Sędzia SA – Aldona Wapińska

Sędzia SA – Ewa Stefańska

Protokolant: – sekr. sądowy Ewelina Murawska

po rozpoznaniu w dniu 14 listopada 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą w P.

przeciwko (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 26 marca 2012 r.

sygn. akt XVII AmC 2125/10

oddala apelację.

VI ACa 802/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 19 lipca 2010 roku powód – (...) z siedzibą w P. wniósł o uznanie za niedozwolone i zakazania wykorzystywania przez pozwaną – (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o nazwie „Regulamin świadczenia usług telemetrycznych” o następującej treści:

„(...) ponosi odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, wynikające z wyłącznej winy (...), w szczególności (...) nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy w przypadku braku możliwości świadczenia usługi, który nie wynikał z wyłącznej winy (...).”.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Pozwana wniosła ponadto na podstawie przepisu art. 219 k.p.c. o połączenie do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia spraw o sygn. akt XVII AmC 2117/10, XVII AmC 2118/10, XVII AmC 2119/10, XVII AmC 2120/10, XVII AmC 2121/10, XVII AmC 2122/10, XVII AmC 2123/10, XVII AmC 2124/10, XVII AmC 2125/10, XVII AmC 2126/10, XVII AmC 2127/10, XVII AmC 2128/10, XVII AmC 2129/10, XVII AmC 2130/10 i przeprowadzenia ich pod wspólną sygn. akt XVII AmC 2117/10, jako że sprawy te pozostają w ścisłym związku i mogły być objęte jednym pozwem.

Pozwana podniosła, że współpracuje prawie wyłącznie z podmiotami gospodarczymi a nie konsumentami. Wskazała ponadto, że Regulamin daje podstawy do tego, by pozwana spółka odpowiadała za niewykonanie bądź nienależyte wykonanie umowy na zasadzie wyłącznej winy. Stwierdziła, że do uchylenia się od odpowiedzialności pozwanej spółki nie wystarczy więc niewielkie przyczynienie się drugiej strony do powstania szkody, tylko jej wina, która uniemożliwi pozwanej spółce świadczenie usług. Pozwana podniosła także, że obecnie nie świadczy w ogóle usług na rzecz konsumentów, zaś w okresie obowiązywania Regulaminu w wersji będącej przedmiotem niniejszego postępowania świadczył ona usługi na rzecz konsumentów jedynie w marginalnym zakresie. Stwierdziła, że w chwili wprowadzenia w życie nowego Regulaminu świadczenia usług miała ona podpisane umowy o świadczenie usług jedynie z pięcioma konsumentami, co oznacza, iż nawet w przypadku uznania przez Sąd spornej klauzuli za niedozwoloną ryzyko naruszenia w wyniku jej zastosowania zbiorowych interesów konsumentów byłoby znikome.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 26 marca 2012 r. uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „(...) ponosi odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, wynikające z wyłącznej winy (...), w szczególności (...) nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy w przypadku braku możliwości świadczenia usługi, który nie wynikał z wyłącznej winy (...).”

Sąd Okręgowy ustalił, że (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. prowadzi działalność gospodarczą m.in. w zakresie świadczenia usług telemetrycznych. Do dnia 7 listopada 2011 roku pozwana świadczyła swoje usługi na rzecz konsumentów i posługiwała się w obrocie z konsumentami wzorcem umownym o nazwie „Regulamin świadczenia usług telemetrycznych”, który zawierał zakwestionowane przez powoda postanowienie o następującej treści: „(...) ponosi odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, wynikające z wyłącznej winy (...), w szczególności (...) nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy w przypadku braku możliwości świadczenia usługi, który nie wynikał z wyłącznej winy (...).”

Sąd I instancji uznał, że nie zasługuje na uwzględnienie i nie może mieć wpływu na toczące się postępowanie fakt, na który wskazała pozwana w piśmie procesowym z dnia 20 marca 2012 roku oraz na rozprawie w dniu 26 marca 2012 roku, że zaniechała stosowania klauzuli, której uznania za niedozwoloną domaga się powód, a od dnia 7 listopada 2011 roku obowiązuje nowy Regulamin, który w swej treści nie zawiera już spornej klauzuli.

Stosownie bowiem do treści art. 479⁴⁰ k.p.c., zaniechanie przez pozwanego, po wytoczeniu powództwa, stosowania zakwestionowanych postanowień wzorca umownego nie ma wpływu na bieg postępowania.

Skoro zatem, w przedmiotowej sprawie, powód wystąpił z pozwem w lipcu 2010 roku, zaniechanie stosowania przez pozwaną zaskarżonego postanowienia po tej dacie nie ma wpływu na bieg przedmiotowego postępowania.

Ponadto, Sąd Okręgowy wskazał, że dla rozpoznania niniejszej sprawy nie ma znaczenia również okoliczność, na którą powoływała się pozwana w swoich pismach procesowych, że swoje usługi na rzecz konsumentów świadczyła w marginalnym zakresie a fakt, że tylko z pięcioma konsumentami miała podpisane umowy o świadczenie usług oznacza, iż nawet w przypadku uznania przez Sąd spornej klauzuli za niedozwoloną ryzyko naruszenia w wyniku jej zastosowania zbiorowych interesów konsumentów byłoby znikome. Przedmiotem oceny w niniejszym postępowaniu nie jest bowiem badanie, czy doszło do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów oraz jaki był rozmiar tych naruszeń, a wyłącznie, czy stosowane przez przedsiębiorcę w obrocie z konsumentami postanowienia umowne mają charakter niedozwolonych postanowień w rozumieniu art. 385¹ k.c. Istotny jest fakt, że konsumentami mogli zawrzeć z pozwaną umowę zawierającą postanowienia, których uznania za niedozwolone żąda powód. Sąd Okręgowy podkreślił, że w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone dokonywana jest abstrakcyjna ocena wzorca celem ustalenia, czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Sąd I instancji nie uwzględnił wniosku pozwanej o połączenie wskazanych przez nią spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia w trybie art. 219 k.p.c. uznając, że połączenie spraw zgodnie z wnioskiem pozwanej w istocie nie przyczyni się do przyspieszenia postępowania.

Sąd Okręgowy uznał, że zakwestionowane przez powoda postanowienie wzorca spełnia przesłanki określone w art. 385¹ § 1 k.c. gdyż kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy przy tym głównych świadczeń stron. Przedmiotowe postanowienie spełnia również przesłanki klauzuli abuzywnej określonej w art. 385³ pkt 2 i 21 k.c.

Stosownie do treści art. 385³ pkt 2 k.c. w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności wyłączają lub istotnie ograniczają odpowiedzialność względem konsumenta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania. Zgodnie natomiast z treścią art. 385³ pkt 21 k.c. w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności uzależniają odpowiedzialność kontrahenta konsumenta od wykonania zobowiązań przez osoby, za pośrednictwem których kontrahent konsumenta zawiera umowę lub przy których pomocy wykonuje swoje zobowiązanie. Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z treścią art. 471 k.c. dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Zakres tej odpowiedzialności można rozszerzyć albo ograniczyć, z tym że niedopuszczalne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną wierzycielowi umyślnie (art. 473 k.c.). Sąd I instancji podkreślił, że dyspozytywne uregulowania kodeksu cywilnego zawierają wzorcowe wyważenie wzajemnych interesów stron umów zawieranych na gruncie prawa cywilnego. Przepisy te zapewniają równowagę i neutralne ukształtowanie ich uprawnień oraz obowiązków. W sytuacji, gdy przedsiębiorca w „narzucanym” wzorcu umowy odstępuje od dyspozytywnego uregulowania kodeksowego na niekorzyść konsumentów, ich interesy doznają uszczerbku.

W ocenie Sądu Okręgowego, sporne postanowienie wzorca umowy jest niezgodne z ogólnie obowiązującymi przepisami prawa cywilnego normującymi zasady odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania. Prowadzi ono do wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności pozwanej wobec konsumentów za świadczone usługi i wyłącza możliwość dochodzenia przez nich roszczeń wynikających z zawartej umowy bez względu na okoliczności. Klauzula ta w sposób sprzeczny z prawem przewiduje bowiem, że warunkiem odpowiedzialności pozwanej jest jej wyłączna wina. Może natomiast dojść do sytuacji, w której do niewykonania lub nienależytego wykonania umowy dojdzie nie tylko z wyłącznej winy konsumenta, lecz przykładowo w sposób, za który częściowo winę ponosić będzie pozwana. W świetle omawianego zapisu wzorca umownego, w takiej sytuacji, pozwana będzie mogła skutecznie wyłączyć swoją odpowiedzialność za powstałe szkody, przerzucając tą odpowiedzialność w całości na konsumenta, który faktycznie tylko w niewielki sposób przyczynił się do ich powstania. Zdaniem Sądu I instancji, mocą zakwestionowanej klauzuli, w sposób nieuzasadniony i sprzeczny z prawem, pozwana zatem wyłącza swoją odpowiedzialność wobec konsumentów za niewykonanie bądź nienależyte wykonanie zobowiązania, niezależnie od tego, w jaki sposób do tego doszło.

Ponadto, w ocenie Sądu Okręgowego, analizowana klauzula poprzez użycie w niej sformułowania „wyłączna wina (...)”, może być interpretowana w ten sposób, że przedsiębiorca będzie odpowiadać wyłącznie za swoje działania i zaniechania. W tych okolicznościach, przedmiotowa klauzula może w sposób sprzeczny z prawem prowadzić do wyłączenia odpowiedzialności pozwanej wobec konsumentów z tytułu działania lub zaniechania osób, z których pomocą przedsiębiorca zobowiązanie wykonuje, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza.

Tymczasem stosownie do treści przepisu art. 474 k.c. dłużnik odpowiedzialny jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania lub zaniechania osób, z których pomocą zobowiązanie wykonywa, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza. Treść zakwestionowanego zapisu, wbrew więc przepisowi art. 471 k.c.,

może umożliwiać pozwanej uchylenie się od odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy wynikające z działań podmiotów, którym pozwana powierzyła wykonanie własnego zobowiązania.

Wskazane okoliczności uzasadniają twierdzenie, zdaniem Sądu Okręgowego, iż zakwestionowane postanowienie nie uwzględnia i nie zabezpiecza interesu konsumenta, jako słabszej strony umowy, co nie znajduje żadnego uzasadnienia i prowadzi do ukształtowania stosunku zobowiązaniowego w sposób nie równorzędny i rażąco niekorzystny dla konsumenta. Takie ukształtowanie stosunku prawnego we wzorcu umownym nie znajduje żadnego uzasadnienia, bowiem w sposób rażąco narusza ekonomiczne interesy konsumentów a także stanowi nadużycie przewagi kontraktowej pozwanej, która jest profesjonalistą w łączącym ją stosunku prawnym z konsumentem. Zakwestionowany zapis zatem, w ocenie Sądu I instancji, kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany.

W apelacji zarzucił naruszenie prawa materialnego poprzez błędne zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. polegające na uznaniu za niedozwolone i zakazaniu stosowania postanowienia wzorca umownego będącego przedmiotem niniejszego postępowania, w sytuacji, w której postanowienie to nie kształtowało praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, a także nie naruszało w stopniu rażącym jego interesów.

W konkluzji skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest oczywiście bezzasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonane przez Sąd I instancji i uznaje je za własne.

Nie zasługuje na uwzględnienie podnoszony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 385 [1] par. 1 k.c. Słusznie uznał Sąd I instancji, że zakwestionowane przez powoda postanowienie wzorca umowy jest abuzywne przez to, że kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, a także narusza w stopniu rażącym jego interesy.

Zasadą prawa cywilnego, wyrażoną w art. 471 k.c. jest obowiązek dłużnika do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania, chyba, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Za okoliczności takie, w myśl art. 474 k.c. nie jest uważana, co do zasady, sytuacja, w której szkoda wyrządzona została na skutek działania bądź zaniechania osób, z których pomocą dłużnik zobowiązanie wykonywa, bądź którym wykonanie zobowiązania powierza. Ograniczenie powyższej odpowiedzialności we wzorcu umowy niewątpliwie wypełnia przesłanki, o jakich mowa w art. 385 [3] pkt. 2 i pkt. 21 i przez samo to kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz narusza w stopniu rażącym jego interesy. Przyjęte we wzorcu rozwiązania zaburzają bowiem w stopniu znacznym wzorcowe wyważenie wzajemnych interesów stron umów zawieranych na gruncie prawa cywilnego, a uregulowane w art. 471 i 474 k.c. Zamykają bowiem konsumentowi, który sam zobowiązany jest do spełnienia świadczenia wynikającego z umowy, możliwość uzyskania odszkodowania z tytułu niewykonania bądź nienależytego wykonania tego zobowiązania we wszystkich tych przypadkach, gdy w jakimkolwiek stopniu do powstania szkody przyczynił się konsument, osoby trzecie, a także podmioty związane węzłem obligacyjnym z dłużnikiem. Tym samym, pozwany stawia się w sytuacji, w której pomimo zasady równorzędności stosunków cywilnoprawnych, przerzuca na konsumenta niemal w całości ryzyko niewykonania bądź nienależytego wykonania umowy z przyczyn, za które zwykle przedsiębiorca ponosi odpowiedzialność. W tym stanie rzeczy kwestionowane przez powoda postanowienie wzorca umowy narusza rażąco interes konsumenta i kształtuje jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami.

Wbrew natomiast twierdzeniom apelacji sporne postanowienie wzorca umowy nie jest sprzeczne z bezwzględnie obowiązującymi przepisami Kodeksu cywilnego. Strony bowiem mogą, co do zasady ukształtować odpowiedzialność z tytułu niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania w sposób odmienny, niż to określono w art. 471 oraz art. 474 k.c., co wynika wprost z brzmienia art. 473 par. 1 k.c. Minimalne granice w tej kwestii wyznacza art. 473 par. 2 k.c., stanowiący, że nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę, którą może wyrządzić wierzycielowi umyślnie. Tylko zatem wówczas, gdyby sporne postanowienie wzorca umowy zawierało przytoczone wyłączenie odpowiedzialności dłużnika, byłoby ono sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa i, jako takie – nie stanowiłoby jednocześnie klauzuli abuzywnej.

Mając na uwadze przedstawione wyżej okoliczności Sąd Apelacyjny uznał zarzuty skarżącego za bezzasadne i na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak na wstępie.

Z uwagi na fakt, że strona powodowa nie złożyła odpowiedzi na apelację, zaś w jej imieniu nikt nie stawił się na rozprawę apelacyjną, brak było podstaw do zasądzenia na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.